

ΤΡΙΑ ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΕΓΓΡΑΦΑ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΗ ΚΑΙ ΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ
ΤΟΥ ΤΡΑΜΠΑΝΤΖΕΙΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ΤΗΣ ΣΙΑΤΙΣΤΑΣ

Μεταπολεμικά εργαζόμενος επάνω στο θέμα «Οι Δυτικομακεδόνες απόδημοι επί τουρκοκρατίας» και αναζητώντας ανέκδοτα σχετικά στοιχεία είχα συμβουλευθεί το πολύτιμο βιβλίο του αείμνηστου καθηγητή μου Αντωνίου Σιγάλα «Από την πνευματική ζωή των ελληνικών κοινοτήτων της Μακεδονίας. Α. Αρχεία και βιβλιοθήκαι Δυτικής Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη 1939», όπου εξιστορούσε τα αποτελέσματα ερευνών του σ' αυτήν κατά το 1930, 1931 και 1937. Σκοπός του ήταν να διασώσει, να διαφυλάξει και κατόπιν να καταγράψει το υλικό που θα έβρισκε· «'Επεθύμουν, όπως γράφει ο ίδιος στα 'Εισαγωγικά' του, διά σχετικής προεργασίας νά κινήσω τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἀποφοίτων τοῦ Πανεπιστημίου μας, πρὸ παντὸς δὲ τῶν τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς, ἴσως δὲ καὶ τῶν ἤδη ὑπηρετούντων καθηγητῶν τοῦ Γυμνασίου ἢ καὶ τῶν δημοδιδασκάλων, διὰ μίαν ὑπ' αὐτῶν ἐπιστημονικωτέραν καὶ συστηματικωτέραν μελέτην τῆς ἰδιαίτερας αὐτῶν πατρίδος. Διότι προϋπόθεσις κάθε σοβαρᾶς ἐπιστημονικῆς ἐργασίας, σχετιζομένης μὲ τὴν ἔρευναν τῆς πνευματικῆς ζωῆς ἐνὸς τόπου καὶ ὀρισμένης μάλιστα ἐποχῆς, εἶναι ἡ ταξινόμησις τῶν βιβλιοθηκῶν καὶ ἀρχείων». Κατά τη διάρκεια των ερευνών του τότε ο Αντώνιος Σιγάλας είχε καταρτίσει για λογαριασμό του Πανεπιστημίου με δωρεές ή και με αγορές ορισμένα έγγραφα ή και μικρά αρχεία και έτσι δημιούργησε ένα μικρό αρχείο¹ σ' ένα μικρό δωμάτιο του ισόγειου του παλαιού κτιρίου του Πανεπιστημίου. Στο αρχείο αυτό, όπου είχα την ευκαιρία να μελετήσω και ν' αντλήσω απ' αυτό ορισμένα στοιχεία για την κοινότητα της Σιάτιστας και για το Τραμπάντζειο Γυμνάσιο, είχα επισημάνει και τρία έγγραφα, αναφερόμενα στην ίδρυση και λειτουργία του, τα οποία φέρνω τώρα στη δημοσιότητα. Το ένα απ' αυτά, το μακροσκελέστερο, το από 14 Μαρτίου 1888, το είχα παραχωρήσει πριν από λίγα χρόνια προς μελέτη στον κ. Αναστάσιο Ν. Δάρδα, ο οποίος ετοίμαζε και πρόσφατα, στα 1988, δημοσίευσε ειδική μονογραφία για τον ιδρυτή του Γυμνασίου με τον τίτλο «Ιωάννης Μ. Τραμπαντζής 1813-1890. Ιδρυτής και προικο-

1. Αποστ. Ε. Βακαλοπούλου, Οι Δυτικομακεδόνες απόδημοι, σ. 42, αρ. υπ. 130.

δότης του Τραμπαντζείου Γυμνασίου Σιάτιστας, Θεσσαλονίκη 1988», όπου βρίσκει κανείς και την παλαιότερη βιβλιογραφία. Ο κ. Δάρδας πράγματι χρησιμοποίησε το σχετικό με το θέμα του απόσπασμα του εγγράφου αυτού στις σ. 52-53 της εργασίας του (πρβλ. και σ. 35).

Επειδή η επιθυμία μου είναι να δώσω όχι μόνον ολόκληρο το κείμενο, στο οποίο αναφέρεται ο κ. Δάρδας, αλλά και άλλα δύο σχετικά έγγραφα, στα οποία ο ερευνητής της ιστορίας της Σιάτιστας θα βρει στοιχεία όχι μόνο για το θέμα, αλλά και για τις διενέξεις μέσα στην κωμόπολη ως προς τη θέση όπου θα έπρεπε ν' αναγερθεί το εκπαιδευτικό ίδρυμα, προβαίνω παρακάτω στη δημοσίευσή τους διατηρώντας την ορθογραφία τους.

1

Το πρώτο από 28 Δεκεμβρίου 1887 έγγραφο, που υπογράφεται, όπως σημειώνεται, από τον «Πρόεδρο της Εφορίας, τους εφόρους αμφοτέρων των συνοικιών, τη μητροπολιτική δημογεροντία, τους επιτρόπους των εκκλησιών Χώρας και Γερανείας, τη μουχταροδημογεροντία, και τους προκρίτους και πολίτας», ευχαριστεί τον ευρεγέτην Ιωάννην Μ. Τραμπαντζήν μέσω του αντιπροσώπου του Ι. Δ. Πάικου για την αποστολή 750 οθωμανικών λιρών, μέρους του ποσού του προορισμένου για την ανέγερση του κτιρίου. Ως προς τη θέση του όμως ανέκυψαν διχογνωμίες μεταξύ των κατοίκων, οι οποίες τελικά έληξαν με συμφωνία όλων.

Ευεργετικώτατε Συμπολίτα

Τὴν παρελθοῦσαν ἑβδομάδα ἐσπεύσαμεν ν' ἀναγγείλωμεν Ὑμῖν ἐν ὀλίγοις ὅτι ἐλάβομεν διὰ τοῦ ἀντιπροσώπου ἡμῶν κ. Ἰ. Δ. Πάικου τὰς πρὸς ἀνέγερσιν τοῦ κτιρίου προωρισμένας 750 ὀθωμ. λίρας, ἐφ' ᾧ καὶ ἐκφράζομεν Ὑμῖν καὶ αὐθις τὰς ἀπείρους εὐχαριστίας καὶ τὴν βαθεῖαν ἐγνομοσύνην ἡμῶν τε καὶ ἀπάσης τῆς πατρίδος, δεόμενοι τοῦ Ὑψίστου ἵνα διατηρῆ Ὑμᾶς ἐν ἰσχύει καὶ εὐτυχίᾳ, καὶ προσεπιλέγοντες ὅτι τὸ ἐν λόγῳ ποσὸν κοινῇ ἡμῶν γνώμῃ καὶ ἀποφάσει κατετέθη ἐπὶ τόκῳ Τ ρ α π ε ζ ι κ ῶ παρὰ τοῖς ἡμετέροις ἀξιοτίμοις κ.κ. Ἀδελφοῖς Σαχίνῃ καὶ Ἀδελφοῖς Πάντου, οἵτινες, ἔχοντες ἐμπορικὰ καταστήματα ἐνταῦθά τε καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ, θέλουσιν ἐμβάζει ἡμῖν τὰ χρήματα, ἅμα ἀρξαμένης τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ κτιρίου, ἐκ διαλειμμάτων καὶ κατὰ τὰς ἐκάστοτε παρουσιαζομένας ἀνάγκας, καὶ οὕτως οὐ μόνον ἢ ἐκ τῆς ἀνταλλαγῆς τοῦ χαρτονομίσματος προκύψασα ζημίαι καλυφθῆσεται, ἀλλὰ καὶ περισσεύμα προκύψει.

Ἦδη δ' ἀγγέλλομεν Ὑμῖν εὐχαρίστως ὅτι μετὰ σμικρὰν λογομαχίαν, ἀναπόφευκτον εἰς πᾶσαν τοιαύτην περίστασιν, κριθείσης, τῇ γνωμοδοτήσει ἀρχιτεκτόνων καὶ τῇ πλειοψηφίᾳ πολιτῶν, ἀκαταλλήλου τῆς θέσεως, ἐφ' ἧς ἀνεγῆ-

γερται ἡ παλαιὰ Σχολή, διὰ τε τὸ κεκλιμένον τοῦ ἐδάφους, καὶ τὴν μὴ στερεότητα αὐτοῦ, ὥρισθη τέλος ἐν πλήρει ὁμοιοίᾳ καὶ ἀγάπῃ, συμφώνως τῇ Ὑμετέρα ἐπιθυμίᾳ, καὶ ἡ θέσις, εἰς ἣν ἀνεγερθῆσεται ἡ νέα Σχολή, τὸ Τ ρ α μ π ά τ ζ ε ι ο ν, θέσις περίοπτος καὶ ἔχουσα ἅπαντα τ' ὄπαιτούμενα προσόντα, ἱκανοποιούσα δὲ συνάμα ἀμφοτέρως τὰς συνοικίας καὶ μέλλουσα νὰ συνεπιφέρῃ σὺν τῷ χρόνῳ τὴν ὁλοσχερῆ αὐτῶν ἔνωσιν.

Ἡ ὄσω κεντρικῆ, τόσω καὶ τερπνῆ αὕτη θέσις, κειμένη πρὸς ἀριστερὰν μὲν τῷ ἀνιόντι, πρὸς δεξιὰν δὲ τῷ κατιόντι, καὶ οὕσα εἰς τὰ πρόθυρα τῆς ἄνω συνοικίας, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ λόφου τοῦ Προφήτου Ἡλίου, ἀποβήσεται ἀναντιρρήτως, καθωραϊζομένων διὰ δενδροφυτείας τοῦ τε λόφου καὶ τῶν πέριξ, ἀσυγκρίτῳ λόγῳ τερπνοτέρα, αὐτόχρημα προσφιλὲς τῶν Μουσῶν ἐνδιαίτημα.

Εἰς τὸ ἱερόν τοῦτο τῶν Μουσῶν καθίδρυμα συρρέοντες οἱ τῆς πατρίδος καὶ τῶν πέριξ ἐπιρχιῶν παῖδες, ἀληθῆς μυρομηκία τῆς νοτιοδυτικῆς Μακεδονίας, ἔχοντες καθαρὸν καὶ ἀπεριόριστον ὀρίζοντα, καὶ ἀναπνέοντες τὰς αἴρας καὶ τὴν δρόσον τοῦ παρακειμένου θελκτικῆ καὶ καταφύτου λόφου, θὰ διδάσκωνται εἰς αἰῶνας αἰῶνων, ἀποτίοντες φόρον σεβασμοῦ καὶ εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν Ἰ δ ρ υ τ ῆ ν αὐτοῦ, τὸν μ έ γ α ν τῆς πατρίδος Ε ὕ ε ρ γ έ τ η ν, τὰ πρὸς τὸν Θεόν, τὴν πατρίδα καὶ τὸν πλησίον καθήκοντα, ἐξευγενίζοντες μὲν καὶ ἀνυψώνοντες τὸ αἶσθημα διὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐξημερόνοντες δὲ τὴν ψυχὴν διὰ τοῦ γλυκυτάτου χριστιανισμοῦ, καί, περικοσμοῦντες ἑαυτοὺς διὰ τῶν χριστιανικῶν καὶ προγονικῶν ἀρετῶν, θ' ἀποβαίνωσιν, ὡς ἐμπροσπεῖ εἰς Ἑλλήνας καὶ χριστιανούς, ἐνάρετοι, φιλοπάτριδες καὶ ἀμνησικάκοι.

Τοιοῦτον λοιπὸν καὶ ἐν τοιαύτῃ ἀνεγερμένον θέσει ἔσται τὸ περικαλλὲς Τ ρ α μ π ά τ ζ ε ι ο ν Γυμνάσιον, ὅπερ, ὡς ἐξωτερικῶς, θὰ παρίσταται τέλειον, καθαρὸν καὶ λαμπρὸν, οὕτω καὶ ἐσωτερικῶς θὰ διαλάμπῃ καὶ καταυγάζῃ εἰς αἰῶνας αἰῶνων ἐν πάσῃ ἠθικῇ ἀρετῇ καὶ δυνάμει, παραδίδον τὸ ὄνομα Ὑμῶν εἰς τὰς εὐφημίας τῶν ἐπερχομένων γενεῶν καὶ ὃν τὸ κ α ύ χ η μ α τῆς Σιατίστης.

Δεόμενοι ἐπὶ τούτοις καὶ αἰθῆς τοῦ Ὑψίστου ἵνα διατηρῇ Ὑμᾶς ἐν ὑγείᾳ ἀμεταπτώτῳ καὶ εὐτυχίᾳ μέχρι γήρωσ βαθυτάτου καὶ λιπαροῦ, διατελοῦμεν μετὰ τῆς προσηκούσης ἐξόχου ὑπολήψεως.

Ἐν Σιατίστῃ τῇ 28 Δεκεμβρίου 1887

Ὁ Πρόεδρος τῆς Ἐφορίας

Οἱ ἔφοροι ἀμφοτέρων τῶν συνοικιῶν

Ἡ Μητροπολιτικὴ δημογεροντία

Οἱ ἐπίτροποι τῶν ἐκκλησιῶν Χώρας καὶ Γερανείας

Ἡ Μουχταροδημογεροντία

Πρόκριτοι καὶ πολῖται

2

Το δεύτερο έγγραφο είναι αντίγραφο εκθέσεως που έστειλε ο Ιωάννης Δ. Πάικος προς τον ευεργέτην Ιωάννην Μ. Τραμπαντζή, με την οποία προβαίνει στη λεπτομερή εξιστόρηση των διενέξεων που τάραξαν τη μικρή κοινωνία της Σιάτιστας. Οι διενέξεις αυτές, απόχως των οποίων έφθασε και στ' αυτιά του ευεργέτη, προκλήθηκαν από την ασυμφωνία των κατοίκων ως προς τη θέση, όπου θα έπρεπε να κτιστεί, κυρίως από την αντίδραση του αρχιερέα και μιας μικρής ομάδας διαφωνούντων. Ο επιστολογράφος τονίζει την εθνική σημασία του εκπαιδευτικού αυτού ιδρύματος όχι μόνο για τη Σιάτιστα, αλλά και για όλη τη νοτιοδυτική Μακεδονία, και αφηγείται πως οι κάτοικοι των δύο συνοικιών δεν πρέπει ν' απογοητεύσουν με τις διχονοίες τους τον ευεργέτη τους, του οποίου αξίωμα, όπως του ανακοίνωσε, είναι: «πᾶν ὄτι ἔχεις, τὸ ἔχεις διὰ τὴν πατριδα καὶ τὸ ἔθνος». Ως υστερόγραφο αναφέρει ο Πάικος ότι αυτή τη στιγμή ο ευεργέτης Τραμπαντζής, που είχε ανησυχήσει, φαίνεται απ' όσα είχε μάθει, ειδοποιεί με τηλεγράφημα ότι στέλνει αντιπρόσωπό του στην κωμόπολη για τη λύση του προβλήματος και σχολιάζει: «Ἄριστον τὸ μέτρον!».

Ἄξιόσεβάστε Εὐεργέτα!

Καίτοι μετὰ πλείστου ἐνδιαφέροντος παρακολουθήσας τὴν ἀνέλιξιν τοῦ «κρίμασιν, οἷς οἶδε Κύριος» εἰς τὸν δρίζοντα ἡμῶν ἀναφύεντος πολυδαίδαλου ζητήματος περὶ τῆς θέσεως εἰς ἣν ἀνιδρυθήσεται τὸ Τραμπάτζειον, ἐτήρησα ὁμως μέχρι τοῦδε συγῆν, μὴ θελήσας νὰ ἐνοχλήσω Ὑμᾶς καὶ ἀναμένων ἵνα, ἐπικρατουσῶν μετριοπαθεστέρων παρ' ἅπασιν σκέψεων, ἐπέλθῃ τέλος μία οἰαδήποτε αὐτοῦ λύσις, ἱκανοποιούσα κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἀμφοτέρως τὰς συνοικίας. Δυστυχῶς ὁμως ἐπέπρωτο ἵνα ἡ λογομαχία ἡμῶν, ἡ ἀναπόφευκτος ἄλλωστε εἰς πᾶσαν τοιαύτην περίστασιν, φθάσῃ, ὡς μὴ ὄφειλε καὶ εἰς τὰς ὑμετέρας ἀκοὰς καὶ ἐνοχλήσῃ καὶ ὑμᾶς οὐχ ἥττον ἢ ἡμᾶς ἀπαντας. Ἄλλὰ καὶ ἥδη οὐδόλως προτίθεται νὰ ἐπιχειρήσῃ λεπτομεροῦ τῶν γεγονότων ἀφήγησιν, διότι ἤθελον οὕτω κουράσει ὑμᾶς ὑπὲρ τὸ δέον. Ἐν ὀλίγοις λοιπὸν λέγω ὑμῖν ὅτι ἐὰν καὶ μέχρι σήμερον τὸ ζήτημα μένη ἄλυτον, μόνος ὑπεύθυνος, μόνος αἴτιος τοῦ κακοῦ, εἶναι ὁ ἀρχιερεὺς (ὁ ἄνθρωπος τοῦτέστιν, ὑπὲρ οὗ τόσῳ καλὰς συστάσεις ἐποίησα ἄλλοτε ἐπανειλημμένως, ἀπατηθεὶς εἰς τὰς κρίσεις μου, ὑμῖν τε καὶ τοῖς ἀξιοτίμοις κ.κ. Τσαταλοπούλῳ καὶ Ἀραβαντιῶ), καὶ δύο ἢ τρεῖς ἄλλοι ὑπὸ πάντῃ διαφόρων ἐλατηρίων κινούμενοι. Ἐπρεπε βεβαίως ἐκ πρώτης ἀρχῆς νὰ ἐννοήσωσι πάντες ὅτι ὁ εὐεργέτης, ἀποφασίσας ἐν τῇ γενναιοφροσύνῃ αὐτοῦ νὰ συστήσῃ Γυμνάσιον ἐν τῇ ἑαυτοῦ πατριδί, τῇ Σιατίστῃ, δὲν προντίθετο οὐδὲ προτίθεται νὰ εὐεργετήσῃ ἀποκλειστικῶς τὴν Χώραν ἢ τὴν Γερά-

νειαν, ἢ καὶ τὴν Σιάτισταν ἐν γένει, ἀλλ' ἅπασαν, κυρίως εἰπεῖν, τὴν νοτιοδυτικὴν Μακεδονίαν. Τοιοῦτον γενικώτερον, ὑψηλότερον, καὶ εὐγενέστερον ἔχων οὗτος σκοπὸν, καὶ ἐπιβαλλόμενος ν' ἀκουσθῆ εἰς τὸν κόσμον ἢ τιμοῦσα αὐτὸν φιλότιμη ἡμῶν πατρίς Σιάτιστα συμβάλλουσα τὸ καθ' ἑαυτὴν εἰς τὴν τοῦ ὅλου ἔθνου παλιγγενεσίαν, περὶ οὐδενὸς ἄλλου ἐκ πρώτης ἀρχῆς ἐπρονόησεν, εἰμὴ ὅπως κτισθῆ ἢ Σχολὴ εἰς θέσιν περιόπτου, εὐάερον καὶ ἱκανοποιούσαν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον ἀμφοτέρας τὰς συνοικίας· διὸ καὶ τοῦτο μόνον ἐξ ἀρχῆς ἡμῖν συνέστησεν. Ἦτο λοιπὸν ἔγκλημα κατὰ τοῦ ὁρθοῦ λόγου ἢ μὴ ἐξ ἀρχῆς παραδοχὴ τῆς ὑποδειχθείσης ὑπὸ τῶν Γερανειωτῶν θέσεως ἐπὶ διαφόροις προφάσεσιν, ἐφ' αἷς νῦν ἐρυθριῶσιν, ('Ὁ Ἀρχιερεὺς καὶ ἡ εὐάριθμος αὐτοῦ Συντροφία, ὅπως μὴ δεχθῶσι τὴν ὑπὸ τῶν Γερανειωτῶν ὑποδεικνυομένην θέσιν, ἔλεγον προφασισζόμενοι «ἐκεῖ εἶνε φόβος ἀπὸ ληστείαν»). Καὶ εἰς μίαν δὲ πρὸς τὸν εὐεργέτην ἐπιστολὴν των τοῦτ' αὐτὸ ἔλεγον, καί, πρὸς ἑαυτοὺς ἀντιφάσκοντες, προσέθετον «...ἐκεῖ εἶνε τόπος περιπάτου». «Φόβος ἀπὸ ληστείαν... τόπος περιπάτου». Τί θαυμαστά πράγματα.... Αἰδῶς Ἀργεῖοι!). Ἡ φωνὴ ἐμοῦ ἦν τότε φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ· καὶ ἐπειδὴ μοι εἶχετε εἶπει πρὸς τοῖς ἄλλοις («δὲν σᾶς τὸ ἐπιβάλλω, δὲν διατάσσω»), ἐπεβάλλετο δέ μοι νὰ εἶπω ἀκριβῶς καὶ πιστῶς πᾶν ὅ,τι μοι εἶπετε, ἐνόμισαν ἐντεῦθεν οἱ κύριοι (ἀρχιερεὺς καὶ ἄ.) ὅτι, κριθείσης ἀκαταλλήλου τῆς ἐνεστῶσης τῆς Κοινῆς Σχολῆς θέσεως, καὶ ἐπικειμένης ἀλλαγῆς αὐτῆς, δὲν ἦσαν ὑπόχρεοι νὰ σεβασθῶσιν ἔστω καὶ κατ' ἐλάχιστον τὰ τε δικαιώματα καὶ τὰς εὐλόγους τῶν ἄλλων ἀξιώσεις, διὸ καὶ ἐγένοντο ὅσα ἐγένοντο, ἐφ' ὧν ῥιφθῆτω πέπλος λήθης, ὅπως μὴ ἔλθω εἰς προσωπικότητος.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο εὐρίσκοντο τὰ πράγματα, ὅτε τηλεγραφικῶς ἐξεδηλώθη ἡ ὑμετέρα θέλησις («νὰ κτισθῆ ἢ Σχολὴ μεταξὺ τῶν δύο συνοικιῶν, εἰς θέσιν εὐάερον καὶ εὐχαριστοῦσαν ἀμφοτέρας τὰς συνοικίας»). Πάντες ἤδη (ἐκτός, ἐννοεῖται τοῦ Ἀρχιερέως, τοῦ ἀναισχύντως τὸ ἐναντίον διαβεβαιούντος ἐν τῷ σχεδίῳ τῆς πρὸς ὑμᾶς ἐπιστολῆς του, ἀλλὰ διανοουμένου πράγματι ὅπως παρεμβάλῃ προσκόμματα εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆς ἀδείας καὶ ἐπιζητοῦντος τὸ ναυαγίον τοῦ ὅλου ἔργου), ἐσεβάσθησαν τὴν ὑμετέραν θέλησιν.

Οἱ Γερανειῶται ἐπέμενον τὸ κατ' ἀρχὰς ὅπως ἢ Σχολὴ κτισθῆ ἀκριβῶς εἰς τὸ μέσον τῶν δύο συνοικιῶν, ἦτοι μεταξὺ τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ· βραδύτερον δὲ ἐνέδωκα ὅπως ἀρχίσῃ τὸ κτίριον 10 βήματα πέραν ἀπὸ τὸ Καραγκάτσι πρὸς τὴν Γεράνειαν, ἐν ᾧ οἱ Χωριῶται ἐπέμενον, τοῦναντίον, ν' ἀρχίσῃ 10 βήματα ἐντεῦθεν τοῦ Καραγκατσίου πρὸς τὴν Χώραν.

Τὸ κατ' ἐμὲ γνωρίζων ὅτι ἐξ ἀρχῆς συνεστήσατε ἡμῖν («μόνοιαν καὶ ἀγάπην»), δὲν ἔπαυσα καὶ λέγων καὶ ἐνεργῶν ἐν συνδιαλλακτικῷ πάντοτε πνεύματι. Τὰς τελευταίας μάλιστα ἡμέρας, ὅπως καταστήσω τοὺς Γερανειώτας

ἦττον ἀπαιτητικούς ὑπερέβην κατὰ πολὺ τὰ ἐσκαμμένα, καὶ εἶπον πρὸς πολλούς: «Ἐνδώσατε, ἄνθρωποι, ἐνδώσατε ὅπως ἐπέλθῃ τέλος εἰρηκὴ καὶ τὸν εὐεργέτην εὐχαριστήσουσα λύσις τοῦ ζητήματος. Γνωρίζετε πολὺ καλῶς, διότι σᾶς τὸ εἶπον ἅμα ἐπανελθὼν ἐκ τοῦ δευτέρου ταξειδίου μου, ὅτι αὐτὸ τὸ ὅποῖον κάμνει σήμερον ὁ εὐεργέτης εἰς τὴν πατρίδα μας εἶνε (ἀρχή) καὶ ὅτι, ὡς ὁ ἴδιος ρητῶς μοὶ εἶπε «πᾶν ὅ,τι ἔχεις, τὸ ἔχεις διὰ τὴν πατρίδα καὶ τὸ ἔθνος». Μὴ λοιπόν, πρὸς Θεοῦ, μὴ θελήσητε νὰ τὸν ἐροχλήσωμεν καὶ ἐκ δευτέρου. Ἄν δὲν ἤκουσα ἐκ τοῦ στόματός του, ἤκουσα ὅμως παρ' ἄλλων, ὅτι προτίθεται νὰ μᾶς κάμῃ καὶ Νοσοκομεῖον, ὅποια ἔχουσι μόνον αἱ μεγάλαι πόλεις· εἶνε λοιπόν μεγαλεπήβολος ὁ εὐεργέτης ἡμῶν! Προτίθεται ἐν τῇ ἑαυτοῦ γενναιοφροσύνῃ νὰ καταστήσῃ τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα μεγαλόπολιν, ἔχουσαν Γυμνάσια καὶ Νοσοκομεῖα! Τοῦτο δέ, νομίζω, ἔχων ἀκριβῶς κατὰ νοῦν, διέταξε νὰ κτισθῇ τὸ Γυμνάσιον μεταξὺ τῶν δύο συνοικιῶν. Γενναῖα φρονῶν καὶ μεγαλεπήβολον ἔχων τὸ πνεῦμα, ἐπιζητεῖ τὴν ἔνωσιν τῶν δύο συνοικιῶν, δι' οὗ καὶ μόνον ἡ Σιάτιστα ἀποβήσεται ὄντως μεγαλόπολις, οὕτως, ὥστε ὁ ἐφ' ἀμάξης εἰς αὐτὴν εἰσερχόμενος νὰ θέλῃ μίαν ἀκριβῶς ὄραν, ἕως ὅτου νὰ φθάσῃ ἀπὸ τὸν Ἅγιον Νικάνορα εἰς τὴν Ἁγίαν Τριάδα. Ἐνδώσατε λοιπόν τώρα, διότι ἄλλως οὐδεμίαν βλέπω διέξοδον, νὰ γείνη τὸ Γυμνάσιον πλησιέστερα εἰς τὴν Χώραν, καὶ αὐριον ἢ μεθαύριον, ἂν τῷ ὄντι ὁ Εὐεργέτης προτίθεται νὰ μᾶς κάμῃ καὶ Νοσοκομεῖον, οἱ Χωριῶται εὐχαρίστως σᾶς τὸ παραχωροῦσιν ἀπὸ τοῦδε, ὡς μοὶ εἶπον, νὰ τὸ θέσητε εἰς τὰ πρόθυρα τῆς Γερανείας, ὅπου καὶ τὸ μέρος εἶνε μεσημβρινώτερον. Κατόπιν μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν δημοσίων οἰκοδομημάτων, τὰ ὅποια βεβαίως θὰ ἔχουν καὶ τοὺς κήπους των, εἴμπορεῖ νὰ γίνῃ καὶ τὸ Διοικητήριον, ἴσως καὶ ἡ Μητρόπολις αὐτὴ μεταβαλομένης τῆς νῦν τοιαύτης εἰς Παρθεναγωγεῖον, καὶ οὕτως ἐπέρχεται ὄντως ἡ τῶν συνοικιῶν ἔνωσις».

Τοιαῦτα καὶ ἄλλα παρόμοια ἠναγκάσθη νὰ τοῖς εἶπο, ὑπερβάς, ὡς εἶπον ἐσκαμμένα. Ἐπὶ τέλους ἐσκέφθη, τὴν δικαιοσύνην ὡς ἄστρον πόλου λαμβάνων, καὶ ὑπὲρ τῆς ὁμονοίας κηδόμενος, νὰ λάβω ὡς ὄριον ἀκριβῶς τὸ μέσον, δηλ. τὸ Καραγάτσι, καὶ ἐπιβάλω συγὴν τοῖς πᾶσι (ἐξαιρέσει ἐννοεῖται καὶ πάλιν τοῦ ἐμμένοντος εἰς τὸν ἐγωϊσμόν του ἀρχιερέως). Συνέταξα λοιπόν τὸ ὧδε ἐπισημημένον σχέδιον ἐπιστολῆς, ὅπερ καθυπέβαλον ταυτοχρόνως τῷ ἀρχιερεῖ, τοῖς ἐν Γερανεῖα καὶ τῷ ἐκ τῶν ἐφόρων Γ. Νικολαΐδῃ, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν ἀντιγράφων τῶν πρὸς αὐτοὺς ἐπιστολῶν μου, καὶ ὅπερ ἐγένετο κοινῶ παραδεκτὸν (ἐκτὸς ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως καὶ δύο ἐτέρων....).

Ἐθλίβῃ βεβαίως καὶ θλίβεται ἡ πατριωτικὴ ἡμῶν καρδία διὰ τὰ διαδραματισθέντα καὶ εἰσέτι παρ' ἡμῖν διαδραματιζόμενα. Ἀλλὰ δι' αὐτὸ τοῦτο ἀκριβῶς πρέπει παρ' ἐμοῖγε κριθῆ, μᾶλλον νὰ εὐχαριστηθῆτε, παρὰ νὰ δυσαρεστηθῆτε. Διότι ὅσῳ καὶ ἂν φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως ἀξιοκατάκριτος ἡ τοιαύτη ἡμῶν λογομαχία, πᾶς ὅμως ἐχέφρων καὶ ἐμβριθέστερον περὶ τῶν πραγμάτων

σκεπτόμενος θέλει συνομολογήσει ότι τούτο ἴσα-ἴσα ἀποδεικνύει ὅτι εἴμεθα ἱκανῶς ἀνεπτυγμένοι καὶ δὲν ἀνεχόμεθα, δίκην ἀλόγων κτηνῶν, νὰ καταπατῶνται τὰ δικαιώματα ἡμῶν, καὶ νὰ πράττωσι κατὰ τὸ δοκοῦν ἐνδύριθοί τινες ἰσχύοντες, ἢ νομιζόμενοι τοῦλάχιστον κοινῶς ὡς ἰσχύοντες καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ δικαίου. Τοῦτο ἴσα-ἴσα ἀποδεικνύει ὅτι αἱ ἀρχαὶ τῆς ἰσότητος καὶ τοῦ ἀμοιβαίου σεβασμοῦ τῶν δικαιωμάτων ἐρριζοβόλησαν ἤδη ἱκανῶς παρ' ἡμῖν, καὶ οὐδὲ ποτε θὰ καταπατῶνται ταῦτα ἀτιμωρητί. Τοῦτο ἴσα-ἴσα ἀποδεικνύει ὅτι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι μετὰ τὴν σύστασιν τοῦ Τραμπαντζείου Γυμνασίου θὰ ὑπάρχωσι παρ' ἡμῖν ἀσυγκρίτως λόγω περισσότεροι ἄνδρες δυνάμενοι νὰ ἐπιβλέπωσι τὰ πάντα, νὰ ἐπαναφέρωσι δὲ τοὺς τυχόν παρεκκλίνοντας εἰς τὴν εὐθείαν καὶ ὁμαλὴν ὁδὸν καὶ οὐδὲ ποτε ἐν οὐδεμιᾷ περιστάσει νὰ ἐπιτρέπωσι, ὅπως εἰσχωρῇ ἢ παραμικρὰ κατάχρησις. Ταῦτα πάντα εἰσὶν, ὡς νομίζω, λίαν ἐνθαρρυντικά. Μὴ λοιπὸν θλίβεσθε παρακαλῶ, ὑπὲρ τὸ μέτρον διὰ τὴν ἐξ ἀνάγκης σκιαγραφεθεῖσαν ὑπ' ἐμοῦ κατάστασιν ἡμῶν ταύτην, ἣτις εἶναι παροδική, καὶ τὴν ὁποίαν δὲν εἶνε δίκαιον νὰ λυγίζητε εἰς βάρος τῆς ὅλης ἡμῶν πατρίδος! μὴ ἀποδειλιᾶτε διὰ ταῦτα πάντα! Ἐπισχόθητε τὸνναντίον ἐτι μᾶλλον εἰς τὴν γενναίαν ὑμῶν ἀπόφασιν! εὐεργετήσατε ὡς προέθεσθε τὴν πατρίδα, ἣτις θεοποίησε καὶ θὰ θεοποιήσῃ ὑμᾶς!

Ἐμάθομεν ἤδη ὅτι ἐννοεῖτε νὰ ἀναγνωρισθῇ τὸ ὑμέτερον Γυμνάσιον ὑπὸ τοῦ Πανεπιστημίου. Γνωρίσας ἐξ ἀρχῆς τὴν διάθεσιν ὑμῶν οὐδεμίαν οὐδέποτε εἶχον περὶ τούτου ἀμφιβολίαν. Εἶχον, τὸνναντίον, τὴν πεποιθήσιν ὅτι δὲν θὰ ἀφήσητε ἡμιτελὲς τὸ ἔργον καὶ ὅτι θὰ ἐπιθέσητε θᾶπτον ἢ βράδιον καὶ τὴν στέγην. Ἐπέστη λοιπὸν ἡ πάλαι ἀναμενομένη ὥρα νὰ ἀναλάβω καὶ ἡ Σιάτιστα εἰς τὸν δρίζοντα ὡς φανὸς φωτεινότητος! Ἐχομεν μέχρι τοῦδε εἰς τὴν Μακεδονίαν τρία τοιαῦτα Γυμνάσια, τὸ τῆς Θεσσαλονίκης, τῶν Σερρῶν καὶ τῶν Βιτωλίων. Προστίθεται ὅσον ἔπω καὶ τέταρτον τὸ Τραμπάντζειον. Ἡ Σιάτιστα λοιπὸν θὰ ἴσταται ἐπὶ τῆς αὐτῆς βαθμίδος μὲ τὴν πρωτεύουσαν τῆς Μακεδονίας Θεσσαλονίκην.

Ναί! Ἐπὶ τῆς αὐτῆς βαθμίδος θὰ ἴσταται ἢ ἀκριβέστερον εἰπεῖν τὸ Τραμπάντζειον θὰ ἔχη τὰ πρωτεῖα, θὰ προτιμᾶται ὅλως τῶν ἄλλων Γυμνασίων, διότι εἰς τὴν Σιάτισταν θὰ μορφῶνται οἱ νέοι ἐλληνοπρεπῶς, διότι ἐνταῦθα μόνον εἶνε ἀμιγῆς καὶ καθαρὸς ἐλληνικὸς πληθυσμὸς, διότι ἐνταῦθεν μόνον λείπει ἢ τὰς λοιπὰς πόλεις λυμαιομένη διαφθορά! Ὅποια δόξα καὶ τιμὴ εἰς τὸν ἰδρυτὴν αὐτοῦ! Ἄς ἴδω, φιλότιμη πατρίς, πάντα ταῦτα πραγματοποιούμενα, καὶ ἄς παύσω πάραντα τοῦ ζῆν! («Ἐρρέτω» τότε «ἐρρέτω καὶ τὸ μέλλον μου τὸ εἰς τὸν τάφον λῆγον, ἐρρέτω καὶ τὸ παρελθόν, ἐκτὸς στιγμῶν ὀλίγων!»).

Ἄναγκασθεὶς καὶ ἄκων νὰ γράφω τὴν παροῦσαν μου μακροτέραν Ἰλιάδος καὶ κοροῶσω ἴσως ὑμᾶς ὑπὲρ τὸ δέον, ἐξαιτοῦμαι ἐπὶ τούτῳ τὴν ἐπιεικῆ συγγνώ-

μην ὑμῶν καὶ διατελῶ μετὰ τῆς προσηκούσης ἐξόχου ὑπολήψεως.

Ι. Δ. Παΐκος

Ἐν Σιατίστῃ τῇ 14 Μαρτίου 1888

Υ. Γ. Ταύτῃ τῇ στιγμῇ μαθάνω ὅτι τηλεγραφικῶς ἀνηγγέλθη ἡμῖν ὅτι ἀντιπρόσωπος ὑμῶν φθάνει ὅσον οὕτω ἐνταῦθα. Ἄριστον τὸ μέτρον!

3

Το τρίτο ἔγγραφο, γραμμένο 5 χρόνια μετὰ τη λειτουργία του Γυμνασίου, δηλαδή γύρω στα 1894, εἶναι αἴτηση ὅλων των Σιατιστινῶν προς τον ἐπίσκοπό τους, με την οποία διαμαρτύρονται για τον περιορισμό — ἀπὸ ἔλλειψη πόρων—του «πλήρους καὶ τελείου ὡς μέχρι τοῦ νῦν Γυμνασίου», ζητοῦν ἀπὸ την ἐπιτροπὴ του Τραμπαντζεῖου να τους ἐξηγήσει 1) γιατί διακόπτει την στο ἐξῆς λειτουργία του Γυμνασίου, 2) να υποβάλει διεξοδική ἐκθεση τῆς «πενταετοῦς οἰκονομικῆς διαχειρίσεως αὐτοῦ», και 3) να συγκαλέσει γενικὴ συνέλευση των πολιτῶν και των δύο συνοικιῶν για την ἀντιμετώπιση των προβλημάτων.

Σεβασμώτατε,

Ἡ εἰδησις ὅτι τὸ φερώνυμον Γυμνάσιον τὸ ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου Μ. Εὐεργέτου Ι. Μ. Τραμπιτζεῖ τῇ κοινότητι ἡμῶν δωρηθέν, ἀντὶ νὰ λειτουργῇ πλήρες καὶ τέλειον ὡς μέχρι τοῦ νῦν περιορίζεται πρὸς μεγίστην ζημίαν τῆς Πατρίδος μας εἰς τρεῖς μόνον τὰς μικροτέρας τάξεις, ὀδυνηρὰν ἐνεπότησεν ἡμῖν αἰσθησιν τοσούτω μᾶλλον καθόσον ἐδέλπιδες ἐξ αὐτοῦ ἀνεμένομεν πολλὰ τὰ ἀγαθὰ. Ὅθεν οἱ βαθυσεβάστως ὑποσημειούμενοι πολῖται ἀμφοτέρων τῶν συνοικιῶν θερμῶς παρακαλοῦμεν τὴν Ὑμ. Σεβασμιότητα, ὅπως ἐν τῇ ἐγνωσμένη φιλομουσίᾳ καὶ δραστηριότητι Αὐτῆς εὐαρεστηθῇ.

Α'. Νὰ προσκαλέσῃ παρ' Αὐτῆ τὴν διοικοῦσαν τὸ Τραμπιτζεῖον Γυμνάσιον Ἐπιτροπὴν καὶ ζητήσῃ τὸν λόγον δι' ὃν αὕτη ἀνακόπτει τὴν διὰ τὸ ἐξῆς λειτουργίαν αὐτοῦ.

Β'. Νὰ ὑποχρεώσῃ τὴν προαναφερομένην ἐπιτροπὴν νὰ καθυποβάλῃ σαφῆ λεπτομερῆ ἔκθεσιν τῆς πενταετοῦς οἰκονομικῆς διαχειρίσεως αὐτοῦ, νὰ δημοσιεύσῃ δὲ κατόπιν ταύτην ἐν ἰδιαιτέρῳ φυλλαδίῳ.

Γ'. Νὰ συγκαλέσῃ εἰς γενικὴν συνέλευσιν τοὺς πολῖτας ἀμφοτέρων τῶν συνοικιῶν καὶ ἀφ' οὗ καταστήσῃ αὐτοὺς ἐνημέρους πάντων τῶν ἀνωτέρω αἰτουμένων, συσκεφθῇ μετ' αὐτῶν ἀπὸ κοινοῦ περὶ ἐξευρέσεως πόρων διὰ τὴν πληρῆ καὶ διηνεκῆ λειτουργίαν τοῦ εἰρημένου Γυμνασίου.

Ἐν τέλει δέ, ὄντες ἐκ τῶν προτέρων βέβαιοι ὅτι ἐγκαίρως καὶ ἀποτελε-

σματοικῶς θέλετε ποιήσει τὰς δεούσας ἐνεργείας περὶ πάντων τούτων, παρακαλοῦμεν νὰ δεχθῆτε τὴν ἄπειρον ἡμῶν εὐγνωμοσύνην.

Τῆς Ὑμετ. Σεβασμιότητος τέκνα εὐπειθῆ

Οἱ πολῖται Σιατίστης

ΑΠΟΣΤ. Ε. ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

SUMMARY

Apostolos E. Vakalopoulos, Three unpublished documents on the founding and function of the Trambatzis gymnasium in Siatista.

The author publishes three documents, placed in the small historical archive of the old university building of the Thessaloniki Faculty of Philosophy, which report on the founding and function of the Trambatzis gymnasium in Siatista, since these documents contain information concerning the donation of Siatista's great benefactor Ioannis M. Trambatzis and the social unrest provoked by the controversy among the population of the city's two quarters as to the proper site for the Gymnasium.